

АКЫНДАР ПОЭЗИЯСЫНДАГЫ «АЙТЫШ» ЖАНРЫНЫН ДРАМАТУРГИЯЛЫК ТАБИЯТЫ

ДРАМАТУРГИЧЕСКАЯ ПРИРОДА ЖАНРА «АЙТЫШ» В АКЫНСКОЙ ПОЭЗИИ

Түйүндүү түшүнүктөр: айтыш, көрүүчү, артист, сахна, «бир актердун театры», диалог, сюжеттик түйүндөлүш, өөрчүшү, кульминация, драмалуулук, суроо-жооп айтышы ж.б.

Ключевые слова: айтыш, зритель, артист, сцена. «театр одного актера», диалог, сюжетная композиция, развязка, развитие, кульминация. Драматичность, вопросы-ответы и др.

Элдик көркөм маданияттын кандайдыр бир көрүнүшү театралдык кубулуш катары саналыш үчүн эң оболу көрүүчүнүн жана аткаруучунун болушу шарт. Ушул жагынан караганда айтыш өнөрү аталган эки компонентке толугу менен эгедер. Акындардын айтышы кыргыз коомунда бозүйдүн ичинде курчаган элдин ортосунда же ачык асман алдында аш-тойлордо көпчүлүктүн көз алдында өтөт. Акындарды курчаган эл театрдагы көрүүчүлөрдү элестетсе, элдин ортосундагы же мандайындагы айтышка түшкөн эки акын роль аткарган артисттерге окшойт. Ал эми ортодо акындардын алдына төшөлгөн көлдөлөң же кооз шырдак сахна сыяктуу. Казактын драмалык жана театралдык өнөрүнүн улуттук баштапкы формаларын изилдеген окумуштуулар акындар айтышынын көп жагынан театралдуулуктун элементтерине ээ экендигин белгилешет. Буга байланыштуу Мухтар Ауэзовдун «Элементы театрального действия включали в себя эти «айтысы» при многочисленной аудитории слушателей, наблюдавших и оценивающих одновременно и непосредственно акт зарождения песни», - деп жазганын эске түшүрбөй коюу мүмкүн эмес.

Айтыш жанрынын драматургиялык жана театралдык жөрөлгөлөргө, белгилерге бай экендигин кыскача талдоого өтүүдөн мурда ошол айтыш искусствосунун субъектиси – акындын көчмөндүк-патриархалдык коомдун шартында ким болгондугуна жана ал кандай функция аткаргандыгына эсеп берүү кетүү оң. Өнүккөн цивилизациялык мамлекеттердегидей басма сөздүн, телеграфтын, радионун, кинонун, профессионалдык театрдын, илим-билим мекемелеринин жоктугу көчмөндүк коомдун шартында карапайым массанын өнөр адамына болгон социалдык муктаждыгын жараткан. Эл акынга тартылган. Акын айылдардын эң бир зарыгып күткөн адамы болгон. Мына ушундан улам Тоголок Молдого байланыштуу өзүнүн эскерүүсүндө Аскар Турдакуновдун «Ба-

йымбеттин келиши алакандай бир айылдын калкы үчүн түгөнгүс чоң кубанычка айланган. Акындын санжыра, жомокторун жана башка ар кыл темадагы ырларын айттырып угуп, айыл жыргап эле калат», - деп жазганы акыйкат сөз. Акын эл үчүн өтө зарыл коомдук, тарыхый, нравалык, саясий, эстетикалык информацияны алып жүргөн инсан. Ал карапайым масса үчүн өзүнүн репертуары менен кабарчынын да, агитатордук да, театрдын да, кинонун да, китептин да, мектептин да, окуу куралынын да кызматын аткарган. Дал ушундай универсалдуу функцияны орундай билген, ар тараптуу өнөрдүн ээси болгон акындар кыргыз ичинде сейрек болгон эмес. Мына ушундай универсал акындар Токтогул Сатылганов менен Калык Акиев болуп эсептелет. Бул экөө айтыш өнөрүнүн чебери да, комузда кол ойноткон өнөрпоз да, эпос айткан жомокчу да, ар кандай комикалык сценаларды аткарган куудул да, актер да, түркүн тарыхый, санат-насыят, лирикалык жана башка тематикадагы ырларды кумдай куюлтуп ырдаган төкмөлөр да, коомдук зарыл, актуалдуу маселелерди ыр менен кабарлаган жана үгүттөгөн пропагандист да болушкан. Көчмөндүк коомдун шартында Калык, Токтогул сыяктуу акындын өнөрү – бул бир актердун театры деп аталса апырткандык болбойт. Ушундай «бир актердун театрын» эл ар дайым кучак жайып тосуп алган. «Бир актердун театры» жамаатта эң зарыл тарбиялык, эстетикалык жана агартуучулук функцияны аткарып турган.

Акындык өнөрдүн репертуарындагы орчундуу жана маанилүү жанр – бул албетте, Айтыш. Биз бул жерде, биринчи иретте, айтыштын драматургиялык табиятына көңүл бурууга тийишпис. Айтыш – бул эки акындын эрөөлү, көпчүлүктүн көз алдында өткөн турнири. Айтышты драмалык өнөргө жакындатып турган нерсе – бул биринчи иретте, анын диалогиялык мүнөзү. Эки акындын кезек менен бири-бирине атаандаша ыр менен «жаакташкан» диалогу – айтыштын драмалык сюжетинин негизин түзөт. Айтышта жеңип чыгуунун духу өкүм сүрөт. Демек, акындардын талант жөндөмү, акыл-эси, психологиялык дүйнөсү мөөрөйгө жетүү мүдөөсүнөн улам чегине чейин чыңалат. Акындардын айтышы бул жагынан драмалык чыгармадагы өз ара күрөшкөн антипод каармандардын жан дүйнөлөрүндө өтүп жаткан психологиялык драматизмди эске салат.

Айтыш процессинде акындардын улам күчөп атаандашып, эрегишип, бири-бирине үстөмдүк кылууга умтулуп, кээде катаал кагылышууга чейин барышы драмалык чыгармадагы каршылашкан кейипкерлердин конфликтиси менен түздөн-түз ассоциация түзүп турат.

Айтыш жанрынын түрлөрү арбын. Суроо-жооп айтышы, алым-сабак айтыш, чечендик айтыш, күч сынашып, атаандашып, бири-бирин коруп айтышуу жана башка. Булардын ичинен бири-бирине эрегише, бири-биринен үстөм болуш үчүн, бири-бирин сөзгө жыгып, жеңишке жетүү үчүн кордошуп айтышуу өзүнүн конфликтисинин жана полемикасынын өзгөчө курчутуу менен айырмаланат. Үр таймашына катышып жаткан акындардын күрөшүнүн курчутууга жана «аптаптуулугуна» бир катар факторлор себеп болот. Ошондой факторлордун бирин туюнуп түшүнүү үчүн мисалга кайрылалы. Илгери кыргызда ар бир манап же эл бийлеген үлкөндөр өздөрүнүн жанында ырчыны алып жүрүүнү, акынды күтүүнү өзүнчө каада, сөөлөт көрүшкөн. Көп учурда колунда жок, социалдык жакырчылыкта күн көргөн ырчылар көр оокаттын айынан бийлиги, байлыгы бар мансаптууларга көз каранды болуп, алардын «камчысын чаап», таламын талашып, кызмат кылууга аргасыз болгон. Бийлиги барлар эгер ырчы моюн толгоп каяша кылса, катуу жазалап, өзүм билемдик кылган учурлар көп болгон. Акын Калык мындай эскерүүнү калтырган: «Мындан жүз жыл мурунураак чамасында Жумгалда Айтিকে деген атактуу ырчы болгон. Солтодон чыккан Балыкооз деген ырчы менен Айтিকে экөөнү Чүй боюндагы манаптар айтыштырат. Ырчынын айткан сынына намыс кылып, Жанкарач деген солтонун чоң манабы: «Сен саякты мактайсың, Солтону кордойсуң!»- деп, Айтикени сууга салдырып, өлөөрчө кылып токмоктоткон». Бул жерде айталы дегенибиз, мына ошондой манаптын, мансаптуунун кызыкчылыгын, таламын жактаган же болбосо манап тараптык уруу элдин «намысын коргогон» ырчы менен экинчи бир уруунун кожоюнунун идеолог ырчысынын ортосундагы айтыш айыгышкан ыр кармашына айланган. Артында турган кожоюн манаптын же бир уруу элдин өз акынынын жеңишине атаан кылып тургун үмүттүү күтүүсү, талабы, же «социалдык заказы» ырчылардын аң сезиминин жана психикасынын ичтен өзгөчө чымыркануусун жараткан себептерден экендигин белгилемекчибиз. Буга мисал иретинде Октябрь революциясынан мурда Калык Акиев менен айтылуу Эшмамбет ырчынын Кетмен-Төбө жергесинде болгон айтышын драматургиялык жана театралдык эстетиканын көз карашынан талдап көрөлү. Адегенде бул айтышуу жөнүндө Калык акындын өзүнүн эскерүүсүнүн баштапкы фрагменти менен тааны-

шалы: «Байгазы болуш тарабындагы бир чоң байдын ашы болду. Байгазы болуш менен Каратал манап экөө эки тарап. Мен анда Караталдын ырчысымын. Эшмамбет Байгазынын ырчысы». Калыктын бул эскерме сөздөрү кадимки пьесанын биринчи көшөгөсүнүн бет ачаар ремаркасы түспөлдүү. Беттешүүнүн алдында Байгазынын Эшмамбетке «Сен Акы устанын уулун сенин атаң «жыгаччы» деп ырда. Сен Акы устанын уулун кордоп ырдаганың - Караталга тиет. Караталдын чоң атасы Самтыр жыгаччы эмеспи. Караталды сөзгө сындыралык» деп тапшырма бергени алдыдагы поэтикалык эрөөлдүн курч болоорунан кабар берип, айтыштын сюжетинин башталбай жатып, астыртан чиеленип жатканын туюндурат. Эшмамбеттин адегенде эле өзүн өйдө көтөрүп, Калыкты басынтып, кемсинтип, социалдык тек-жайын чукуп, күтүлбөгөн уйкаштыктарды таап, ыр саптарын жамгырдай төгүп, каршылашын каптап кириши конфликтти дароо тутанты. Ошентип, Эшмамбеттин Калыкты жарга тапка качырып киргени бул:

- Эшмамбет ырчы шар айтат,
Эл аралап ырдаса,
Эбин таап даана айтат.
Акын ырчы жар айтат,
Алдынарда шар айтат.
Ала көөдөн балдардан,
Аксакалдар даана айтат.
Бүгүнкү күндө конок дейт,
Конгондор тайдын этин жейт.
Ырасын айтып бербесе,
Ыр түйүнү чечилбейт.
Саяпкер жерге камынат,
Сай күлүк эртең чабылат.
Аты чыккан адамга,
Далай олжо табылат.
Бүгүн, эртең ырчылар,
Ырдап калбай не кылат.
Ар бир күлүк аттарга,
Бирден бала ээ кылат.
Акы устанын Калыгы,
Чарчагандай калыбы.
Аттанып ашка ырдабай,
Эминеге талыды?
Унчукпайсың эмгиче,
Уурдаттыңбы малыңды?
Эриккенсип не таптың?
Атаң уста Акы эле,
Ак жыгачты кемирген.
Андан карды тоюнбай, -
Жүргүзгөнү тегирмен.
Ач курсактын уулу элең,
Качан көөнүң семирген?!
Аттанып ырдап, оокат тап,
Ашка келген элинден?
Сенин атаң Акы уста,

Асылган көндөй терекке.
 Алкак салып арчадан,
 Түп кынаган челекке.
 Ак кайыштай чоюлтуп,
 Карыскан ийген элекке.
 Оокатына ошолор,
 Жарайт бекен керекке?
 Как жыгачтын боорунда
 Кантип болот береке?
 Келиштирип кайыңдан,
 Кереге матап, үй кылган.
 Кашык, чөмүч артынып,
 Сенин атаң Акы уста,
 Катындарга сый кылган.
 Атамдай уста болом деп,
 Бутуңа чарык тагынып,
 Көрбөгөнүң калган жок,
 Жаш чагыңдан камыгып.
 Барсаң боло Кабакка,
 Карагай турат сагынып.
 Башың зорго бошонду, -
 Караталды жамынып.
 Кошоматка ырдайсың, -
 Комузуң менен жагынып.
 Комуз, ырың болбосо,
 Куурайт элең жабыгып.
 Караталдын аркасы, -
 Жүргөнүң элге таанылып.
 Сенин атаң Акы уста,
 Ар кимдин кылган жумушун.
 Как жыгачка сыйынган,
 Окаты менен курусун.
 Ач курсагы тоюнбас,
 Сен, Акы устанын уулусуң!

Бири-бири менен тымызын тирешкен Байгазынын жана Караталдын, бул экөөнүн тарапташтарынын алдында, бүткүл аштагы элдин көзүнчө заңкылдап ырдап айткан Эшмамбеттин бул ачуурканткан, тикенектей сайган сөздөрү айтыштын конфликтисинин отун «дүрт» эттирип тутандыргыдай курч башталды. Адабиятта драматургиялык эстетиканын табияты ушундай, андагы драмалык каармандын репликасы кысылып турган пружинанын серпилгениндей кубатка ээ болууга тийиш. Ага жооп болуп түшкөн реплика да май чачып, отту ого бетер күчөткөндөй күчкө эгедер болушу шарт. Диалог ушинтип курчуйт. Дегеле, драмада сюжеттик чыңалуу ушундай жол менен камсыз кылынат. Драмалык диалог прозадагы жай ритмдеги сүйлөшүү эмес. Драмалык речь пьесада өзгөчө мүдөө менен уюштурулган, ичинде конфликттин энергиясын алып жүргөн өзгөчө сөздөр. Эшмамбеттин азыркы узатып турган сөздөрү каршысындагы акындын бүйрүн катуу кызытып, намыс, арын козгогудай күчкө ээ болду. Буга кошумча айта кетер нерсе, кыргыз чөйрөсүндө акындардын айтышы өзүнчө ней-

тралдуу өтүп жаткан көрүнүш эмес, ал тегеректеп турган угуучулардын активдүү реакциясы менен коштолот. Угуучулардын күлкүсү, кыраан каткырыгы, кыйкырык-чуусу, сүрөөсү акындардын атаандашуусунун курчушуна кошумча түрткү берип турат. Угуучулардын уу-дуу реакциясы, коштоосу, сүрөөсү – бул акындар айтышынын ажырагыс компоненти. Эшмамбет менен Калыктын айтышында да ушундай болуп отурат. «Жер дүңгүрөгөн күлкү менен эл курчады» - деп жазат Калык Акыев андан ары өзүнүн «Баскан жол» мемуарында. «Каратал байкаган жок белем, бирок Мама деген агасы Эшмамбет сөздү Караталдын чоң атасы Самтырга келтирип атканын биле койду!

- Ой, сен, жатасыңбы мурдунду муштумдай кылып? Эшмамбеттин тентип-тербиң, катын-баласын таштап, карызынан качып жүргөнүн, азыр бойдок жүргөнүн, айта албайсыңбы?! – деп менин намысымды ойготуп жибергендей болду.

Ырдын, адамдын аяк-башын анчалык тааныбаган курч кезим. Анын үстүнө көкүрөгүн көтөрүп, менин атамды кордоп ырдаганы жинимди кайнатты. Менин Эшмамбетти ырдаганым аны көкүткөн Байгазы кутургурду ырдаганым. «Байгазы ызалансын» деген ой менен опурула толгонуп, Эшмамбетке карай ыр жөнөттүм». Байкасаң, Калыктын Эшмамбетке берген репликасы да башталган конфликттин дүрт этип жанган оттун андан ары жалындатып жаккандай деңгээлде чыкканын көрөбүз. Окуйлу:

- Жар чакырат деп турсак,
 Эшмамбет,
 Жабышканы келипсиң.
 Жатакчынын итиндей,
 Кабышканы келипсиң.
 Айдоого чачкан таруусуң,
 Адашкан кандай саруусуң.
 Барбандабай Эшмамбет,
 Баланын байка каруусуң!
 Канаттуулар байралса,
 Кекилик учпайт жеринен.
 Кезиккенди күйгүзүп,
 Сендей, кесепет качат элинен!
 Таласта өстүң туулуп,
 Дайынсыз качтын куулуп.
 Калбада өстүң туулуп,
 Калкыңдан качтын куулуп.
 Минтип тирүү жүргөнчө,
 өлбөйсүңбү муунуп.
 Качып келдиң карс басып,
 Катаның келди арзданып.
 Курудуң эле Эшмамбет,
 Кутулганча сен шашып.
 Катаның атты алган соң,
 Калыптырсың жөө басып.
 Байгазы менен Байтиктин,

Коногуна чай ташып.
 Эт же деген жер болсо,
 Эки күнү ырдайсың.
 Эрмек болуп бер десе,
 Эбирейсиң, тынбайсың.
 Байгазы, Байтик, Борбудан,
 Тогуз байтал алам деп,
 Жал куйругун жайкалтып,
 Торудан айгыр салам деп,
 Тоютумду кандырып,
 Топтотуп айдап барам деп,
 өйүздөн катын-баламды,
 Тоюнттум эми багам деп,
 Сен жүрөсүң Эшмамбет,
 Кургак желге семирип.
 Катын, бала, алганың,
 Ачка жатат деп уктум, -
 Тишинин кирип кемирп.
 Аңги айгырдай Эшмамбет,
 Асыла бербе ээлигип.
 Сенин атаң Эшмамбет,
 Алманын данын сепкенби?
 Акы – кыйган жыгачты,
 Атаң айдап эккенби?
 Анысын таштап Эшмамбет,
 Алайга тентип кеткенби?
 Сабы атаңдан калдыбы?
 Ээ кылбай атам Акы уста
 Эшмамбет,
 Энеңден тартып алдыбы?
 Карагай беле кайының,
 Кайыңбы сенин зайыбың?
 Жыгачтан башка бар болсо,
 Атамдын айтчы айыбын?!
 Көк токойдо теректин,
 Көндөйүбү алганың?
 өрүк, жийде, алчанын,
 Тикениби балдарың?
 Минтип жүрсөң Эшмамбет,
 Адамга тийбейт жардамың!

Айтышта кезегин алган Калыктын жооп катары айткан бул ачуу репликасы учуна уу сыйпаган жебедей Эшмамбеттин жан дүйнөсүнө кадалгандыгын, мунун натыйжасы эмнеге алып келгендигин К. Акыев ошол эле «Баскан жол» мемуарында минтип маалымдайт: «Байы чоңдун кулу чоң» - дегендей, Эшмамбет ызаланып, мени сөгүп, камчы күүлөп качырды. Мен дагы качырдым. Курчап турган көпчүлүк экөөбүздү камчы чабыштырбай, ажыратып кетишти». Мына ушинтип, Эшмамбет менен Калыктын аштагы айтышынын сюжеттик окуясы чукулунан түйүндөлүп, күтүүсүздөн өөрчүп, бир заматта өзүнүн кульминациясына жетип, ортодогу сөз эрөөлү чегинен ашып, акындардын физический кагылуусуна чейин жеткен. Акындардын айтышы экөөнүн ортосундагы гана кагылыш катары кал-

бастан, коомдук реносанс жаратып, көпчүлүктү ордуна козгоп, толкундантканы менен да айырмаланып турат. Угуучуларга айтыштын кандай таасир берип, кандай реакцияны жараткандыгын Калык акындын төмөнкү сөздөрү да ырастап турат: «Каратал өзүнүн тарабындагы элдердин башчыларын чакыртып:

- Бу Байгазы ашына чакырып алып, көрсөткөн эмне кордугуң? Эр болсо ашын берип, атын чаап көрбөйбү! Бирөөнүн жыгач усталыгы менен эмне иши бар? Ырчысына кордотот! Биздин тарап аттангыла, кетебиз! – деп, жапырт аттанып жөнөштү. Башка болуштардан келген калыс кишилер арага түшүп, Караталга Байгазыдан ат тарттырып, жараштырып, кайта ашка алып келишти». Дегеле, кыргыз чөйрөсүндө акындардын айтышы эки кишинин гана жекече фактысы болбостон, өзүнчө бир коомдук трибуна сыяктуу мааниге ээ болгон. Бул «коомдук трибунадан» угуучулар коом, тарых, замана, айланада болуп жаткан окуялар, саясат жөнүндө маалымат алышып, ар кандай турмуштук сабактарды, нравалык акыл-насыяттарды, жакшы деген эмне, жаман деген эмне деген сыяктуу маселелер тууралуу ырчылардын ой жүгүртүүлөрүн угушкан, акындардын таланттарына күбө болушуп, чечен кепке кулактары каныгып, сөз татымдарын, көркөм табиттерин өстүрүшкөн. Эшмамбет менен Калыктын өз ара кагылышка алып барган айтышы да акындардын өмүр таржымалынын белгисиз жактарынан угуучуларга кабар берип, «жыгаччылык» өнөрдүн кемтик-кемчилик эмес экендиги, мансаптууларга кошомат кылуунун терс жосунга жатаары, үй-бүлөнүн баалуулугу, адилетсиз басынтуу, кордоо акындык сапаттын артыкчылыгына жатпастыгы жана башка маселелер жөнүндө көпчүлүктү ойлондуруп жаткандыгы менен баалуу.

Бир сөз менен айтканда, Эшмамбет менен Калыктын жогорудагы айтышы өзүнүн диалогунун чыңалгандыгы, конфликтисинин курчтуугу, айтыштын сюжетинин түйүндөлүп, капысынан ырбап, көз ачып жумганча кульминациясына жетип, анан шарт сынып аякташы профессионал драманын сюжеттик салттуу өнүгүш жолу менен аналогия түзүп жатат. Драма менен дал ушундай эстетикалык окшоштук дегеле акындардын айтыш жанрына жалпысынан мүнөздүү экендигин дагы бир жолу белгилемекчибиз. Бул өндүү жогорку даражада чыңалган драмалуулук касиетти акындар поэзиясындагы айтылуу «Жеңижок менен Эсенамандын айтышын», «Арстанбек менен Сүйүмбайдын айтышын» окуп көрсөк, дагы да ачыгыраак байкайбыз.

Айтыштын дагы бир түрү алдыда белгиленгендей, суроо-жооп айтышы болуп эсептелет. Айтыш жанрынын бул түрү акындар поэзиясында сейрек эмес. Суроо-жооп айтышында өз ара

таймаштын, күрөштүн мүнөзү башкача. Мында баягыдай өйүз-бүйүз туруп, бири-бири менен эрегише салгылашкан конфликт эмес, тынчтык мүнөздөгү мелдеш үстөмдүк кылат. Бирок мелдеш тынчтык мүнөздө болгон менен айтыштын субъектилеринин психологиясындагы жана аң сезиминдеги чыңалуунун градусу өтө жогору болот. Каршысындагысынын суроосуна жооп таба албай, тегеректеп угуп турган көпчүлүккө шылдың, уят болбоюн деген коркунуч жана жеке акындык ар намыс ырчыны айтышта болгон дараметин, бүткүл күч-кубатын, энергиясын үрөп, болуп көрбөгөндөй чымырканууга түртөт. Суроо-жооп айтышына «Талым кыз менен Көбөктүн айтышын», «Арстанбек менен Чоңдунун айтышын», «Токтогул менен Калыктын айтышын» мисал катары көрсөтүүгө болот. Маселен, Талым кыз менен Көбөктүн айтышы адегенде чукулунан Талым кыздын мындай суроосу менен башталат:

Талым кыз: - Жер сиңип кеткен жети атаң,
Ал эмне Көбөк чоң?
Жерди жемире баскан чал буура,
Ал эмне Көбөк чоң?
Желини сүттүү куу инген,
Ал эмне Көбөк чоң?
Оргочордон от күйөт,
Ал эмне Көбөк чоң?
Ысык-Көлдөн ит үрөт,
Ал эмне Көбөк чоң?
Жаң бүткөндүн баарынан,
Каргыш алган ким болот?
Түйүлгөндүн түйүнүн,
Чечип турган ким болот?
Сөөгүндү ысытып,
Эзип турган ким болот?

Талым кыздын ушул суроосуна байланыштуу профессор С. Байгазиевдин мындай деп жазганы акыйкат деп ойлойбуз. «Караңыз, бу сөз таймашындагы Талым кыздын чукулунан берген суроолору Көбөктү ошо замат баш катырып, чагылгандай тездик менен ойлонууга, жооп издөөдө чукугандай тапкыч, билгич болууга, бүткүл ички рухий күч-кубатын мобилизациялоого аргасыз кылып жатат». Кыскасы, драмалык чыгармада атаандаш персонаждын сүйлөгөн речи каршысындагы каармандын диалогду жана мамилени курчуткан репликасына стимул берген сыяктуу Талым кыздын жарга такаган суроосу Көбөктүн бүткүл потенциалын жумшап, татыктуу жооп табышына себепчи болду.

Көбөк: - Жер сиңип кеткен жети атаң –
Жети атабыз эмеспи!
Жерди жемире баскан чал буура –
Түп атабыз эмеспи!
Желини сүттүү куу инген –
өз энебиз эмеспи!

Жез буйлалуу нар тайлак –
Карындашым эмеспи!
Оргочордон от күйсө –
Эки көзүң жайнаган,
Ысык-Көлдөн ит үрсө ,
Бака болот чардаган.
Жан бүткөндүн баарынан,
Каргыш алган карышкыр.
Түйүлгөндүн түйүнүн,
Чечип турган чечендер.
Сөөгүндү ысытып,
Эзип турган бала дейт.

Көбөктүн бул жообу өзүнүн кызыктуулугу, күтүүсүздүгү, таамайлыгы, жооптун эсинин тапкычтыгын, акылмандыгын, чечендигин күбөлөгөндүгү менен угуп отургандарды уу-дуу кыла таңгалтырып, аларды айтышка болгон андан аркы кызыгуусун күчөтүп, ал эми атаандашты болсо жаңы кызыктуу, табышмактуу соболдорду берүүгө козутту. Суроо-жооп айтышы ушинтип улана берет. Суроо-жооп айтышы – бул отургандарды да ойлонууга мажбур кылган, акындардын да акыл-эсин жогорку даражада чыңалтып активдештирген өзүнчө бир интеллектуалдык турнир. Турнирдин жүрүшү көрүүчүнү арбап алган театрдагы спектаклдей кызыктуу. Акындын ыр менен берген кезектеги суроосун тыңшашып, ага экинчи ырчынын жообу кандай болоор экен деп дымып калышкан угуучулар чынында эле театрдан кызыктуу оюнду көрүп жаткан көрүүчүлөр сыяктуу.

Акындардын айтыш өнөрү кыргыз элинин драмалык-театралдык элдик искусствосу илгертен эле кылымдардын катмарларында жаралып, жашап аракеттенип, массага маданий – коомдук кызмат өтөп келгендигин ырастайт жана калк көркөм маданиятынын бул салаасы Совет доорунда төрөлгөн профессионал драманын жана театрдын тарыхый тамырынан экендигине шек кылууга болбойт.

Адабияттар:

1. Китепте: Фольклорный театр народов СССР. Москва, Искусство, 1978, 128-бет.
2. Турдукулов А. өнөрү баа жеткис. – Китепте: Изилдөөлөр, эскерүүлөр. Бишкек, «Адабият» басмасы, 1991, 183-бет.
3. Акиев К. Чыгармаларынын үч томдугу. Бишкек, Бийиктик, 2003, 3-том, 332-бет.
4. Акиев К. Чыгармаларынын үч томдугу. Бишкек, Бийиктик, 2003, 3-том, 313-бет.
5. Акиев К. Чыгармаларынын үч томдугу. Бишкек, Бийиктик, 2003, 3-том, 316-бет.
6. Акиев К. Чыгармаларынын үч томдугу. Бишкек, Бийиктик, 2003, 3-том, 320-бет.
7. Көрсөтүлгөн китеп, 320-бет.
8. Байгазиев С. Педагогикалык руханият. Бишкек, Алтын тамга, 2008, 231-бет.